

TOVARNIKI VESTNIK

1. NOVEMBRA 1940

KRANJSKA INDUSTRIJSKA
DRUŽBA - JESENICE-FUŽINE

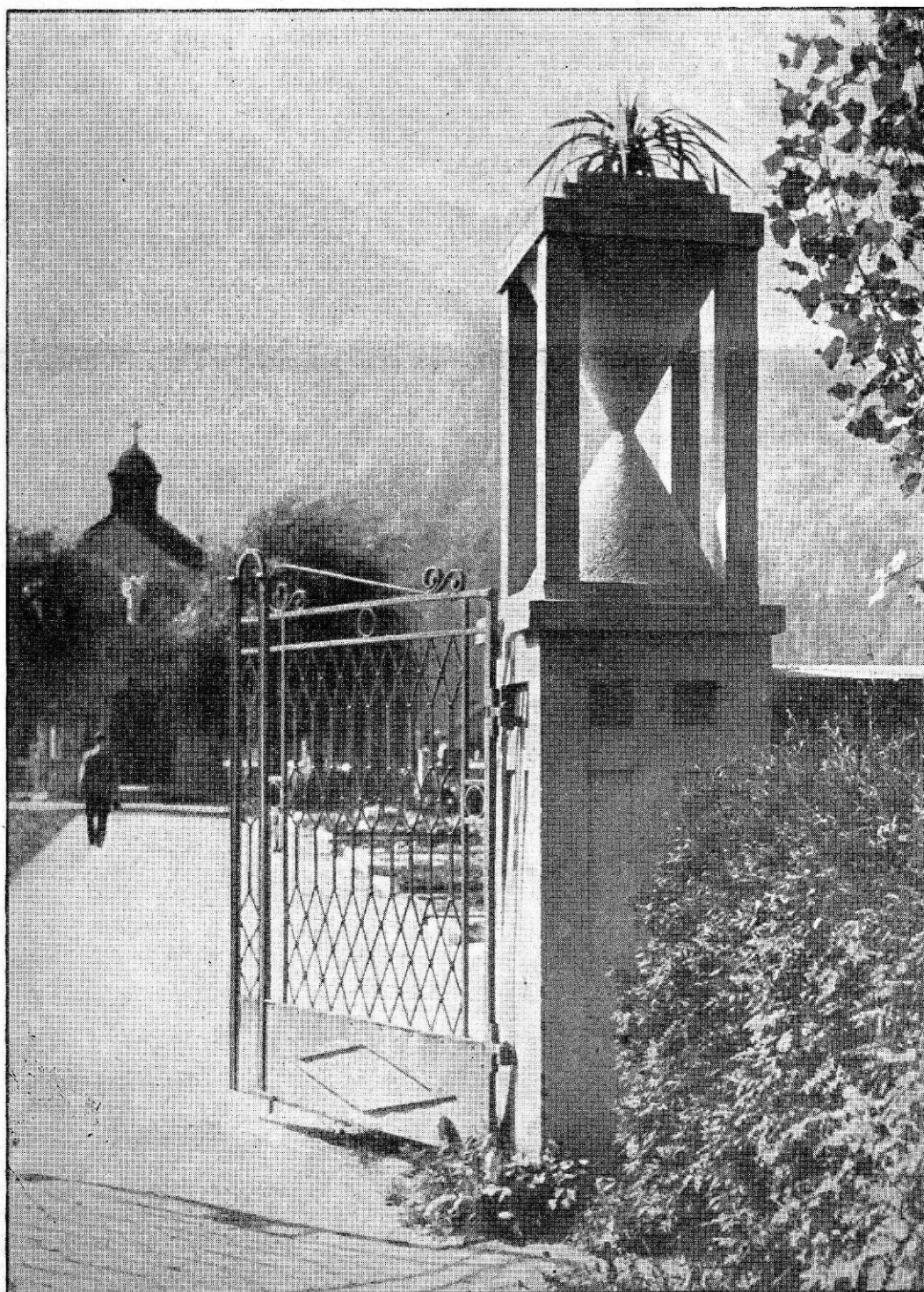
LETNIK 4 · ŠTEV. 22

TIHI DAN SPOMINA

VHOD NA
JESENIŠKO
POKOPALIŠČE

FOTO: SLAVKO SMOLEJ

NA JESENIŠKEM POKOPALIŠČU

Menda ga ne bo Jeseničana zdravih nog, ki bi se v teh dneh spomina na naše drage rajnike ne potrudil na pokopališče. Tudi od drugod bodo prišli. Marsikatera hvaležna hči, ki jo je usoda zanesla v svet, bo prišla na grob svoje pokojne matere, prišli bodo sinovi rajnkinih staršev, okrasili grob in pomolili za njihov dušni blagor.

»Smukova njiva« pravijo stari Jeseničani pokopališču jeseniške župnije. Tu je bilo nekoč polje, last posestnika Pretnarja ali po domače Smuka. Z leti je bilo treba pokopališče razširiti in na novem delu pokopališča, tik ob kapeli, spomeniku padlim vojakom, je bil kot prvi pokopan upokojeni župnik Jože Kos. Celo počakati je bilo treba s pokopom, da je bil ta novi del pokopališča blagoslovljen. Danes, po komaj 12 letih, tudi na tem delu kmalu ne bo več prostora.

Dolga vrsta je grobov, v katerih počivajo nekdanji sodelavci naše železarske industrije, nemogoče bi bilo vse naštet. Mnogi so že prekopani tudi po večkrat in mnogo jih je, ki so že docela zapadli v pozabljenje. Le obledeli napis na železnem križu te spomni, ko stopaš od groba do groba, da pod to rušo počiva morda tvoj nekdanji sodelavec, delovodja, društveni tovariš, pozabljeni prijatelj, deset, dvajset in še več let. Zamisliš se v davnino in mehko ti postane pri srečju. Stopiva tudi midva, dragi čitatelj, nekoliko po jeseniški božji njivi ter si ogledava nagrobnike naših nekdanjih tovarišev.

Najprej pred spomenik padlim Jeseničanom, lično kapelo, za katero je napravil načrt sedaj v Južni Ameriki bivajoči arhitekt g. Lukman, 66 imen je vlitih v dve bronasti plošči; sama znana imena: Balanč, Vovk, Markizeti itd. Poleg teh dveh pa sta še dve plošči z imeni ruskih vojnih ujetnikov, ki so po večini umrli v taborišču na Hrušici. Njih smrtni ostanki so bili pred nekaj leti slovesno preneseni v skupno grobnico v kapeli.

Nikjer se tako ne zavešaš, da se staraš in da čas neusmiljeno hitro beži, kot takrat, ko stopaš od groba do groba ter prebiraš letnice, ki so označene na spomenikih. Kar ostrmiš, ko bereš, da je ta ali oni že deset let v grobu, tebi se pa zdi, da je komaj nekaj let, ko si ga spremil na poslednji poti.

Kdo bi n. pr. hotel verjeti, da **Čop Anton**, oče naših sodelavcev, lovcev in hribolazcev, že nad 30 let počiva v grobu, ali da je že 23 let od tedaj, ko so zagreblili **Brtoncelja Šimna**, podpredsednika I. del. kons. društva in vestnega posluževalca vodne turbine žične valjarne. Tri leta po vrsti so imeli pri Brtonceljevih mrliča: 1917. leta oče; 1918. hči Francka, nadebudna igralka na odru kat. del. društva; 1919. leta pa jim je umrla mati.

Medja Janko bereva na spomeniku; maja mesca je minulo 18 let, ko ga je ubil električni tok pri izvrševanju svoje službe v martinarni. Tudi je že 7 let minulo, odkar je za vedno prenehal prepevati delovodja hladne valjarne, nepozabni **Peter Rozman**, dasi se ti zdi, da še ni tako dolgo, ko si v savski cerkvi poslušal njegov mogočen bas.

Tamle vidiva ploščo, na kateri stoji ime **Vilman Kristijan**, umrl 1934. Njegov sin Janko, ki počiva poleg njega, pa je že pred 21 leti padel v osvobodilnih bojih za Koroško. Njegov pogrebni spreved je bil menda najdaljši, kar so jih kdaj Jesenice videle. Na grobu mu je med drugimi govoril tudi pisatelj Franc Ksaver Meško. Ali je mogoče, da korenjaška postava, kot je bil **Požene Franc**, že 8 let počiva pod rušo, ali pa vedno nasmejani in dobrovoljni **Franč Vitoušek**, ki je najraje slišal, če si ga poklical s Franta, pristen češki veseljak, 11 let je že v večnosti. **Brinšek Alojz**, umrl 6. julija 1924. Ta sicer ne spada v vrsto naših pokojnih sodelavcev, je pa toliko v zvezi z nami, ker ga je vrh Golice umoril naš sodelavec, ki pa je tudi že med pokojniki.

Šest in trideset let bo poteklo 21. novembra od tiste strašne nesreče, ki se je pripetila pri vrtnanju Karavanskega predora. 15 ponesrečencev počiva v skupnem grobu, dva izmed njih sta Italijana, 13 pa je domačinov. Starejši Jeseničani se še dobro spominjajo pretresljivih dogodkov ob priliki pogreba ponesrečencev. Visok vrbo žalujko, ki je bila vsajena na grobu, so pred nekaj leti podrli, ostala je le še velika skala z Mirce in vanjo vdolana plošča z imeni ponesrečencev.

Leta 1937. se je smrtno ponesrečil strojevodja državnih železnic **Ferdinand Černe**, ki je izšel iz družine kovinarja. Že pet let leži pod zemljo tudi naš bivši strojevodja **Mihael Schaschn**.

Pred 31 leti je umrl splošno znani in spoštovani **Logar Franc**, pristna gorenjska grča. Skoraj bi človek ne verjel, da je temu že toliko let. V presledkih dveh let sta se poslovila od tega sveta vedno trdna in žilava delovodji žične valjarne **Vrhovšek Franc**, ki je umrl leta 1926., **Ažman Karel** pa leta 1928. Pri delu vestna in natančna, v družbi vesela in zabavna še danes nista pozabljena zlasti med sovrstniki. Hčerka slednjega, **Poldka Ažman**, prodajalka I. del. kons. društva, že dvajset let počiva v grobu.

Kakor da bi bil tamle oni dan šel pokropit **Vebra Štefana**, se mi je zdelo, vendar pa je že dve leti, kar so ga nesli k večnemu počitku. Bil je marljiv organizator in vnet pobornik za delavske pravice.

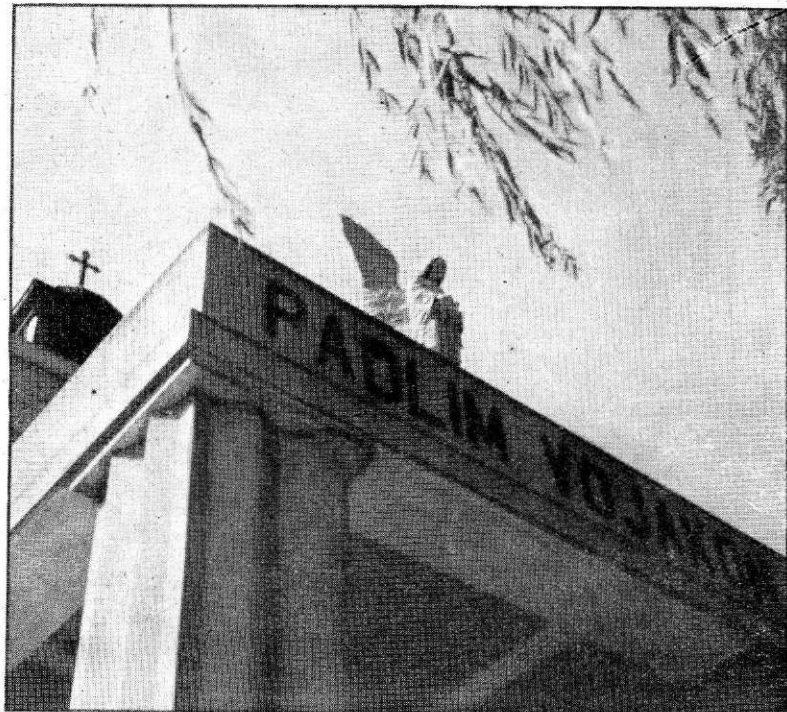
Štravs Franc, ključavničar, eden izmed tistih najstarejših veteranov, ki so, prišedši iz Bohinja, postavili prve turbine in valje v našem podjetju. Delal je še, ko je bil že v 81. letu. Tisti dan pred 14 leti, ko bi bil imel stopiti v pokoj, so ga odnesli na božjo njivo.

Mizar Hrepevnik Anton je umrl leta 1925., istega leta pa tudi bivši gerent jeseniške občine **Lovro Humer**, katerega sinova sta uslužbena pri našem podjetju.

Krasen nagrobnik, toda še z nemškim napisom, ima nekdanji učitelj na nemški šoli **Ladislav Pospischil**. Bil je tudi vodja tovarniške godbe. Marca mesca je minulo 31 let, ko je umrl šele 55 let star. Istotako nemški napis nosi spomenik takratnega zdravnika na Jesenicah **Franza Papeža**, ki je umrl leta 1904. Bil je to edini zdravnik na Jesenicah. Istega leta je umrl tudi **Bergverwalter Fessl Heinrich**.

Kdo izmed naših starejših sodelavcev se ne spominja vedno burkastega vodovodnega ključavničarja **Franceta Mencingerja** z njegovo značilno dolgo brado. Še zadnje dneve pred svojo smrtjo je zbijal šale, dasi je hudo trpel. Osem let je že, kar počiva poleg svoje davno prej umrle žene Katarine.

Tudi **Pij König** je bil vsakomur znan, četudi ni imel opravka v tovarniški bolnici. Bil je zelo družaben in vesel in marsikomu je še v spominu njegova točilnica »Pod Skalco«, takrat edini hiši oziroma vili na danes popolnoma zazidanim zemljišču »Na Pekovem«. 13 let je

Značilni spomeniki na zemlji

Spomenik na jeseniškem pokopališču, izdelan po osnutku domačina diplom. tehn. g. G. Luckmanna. G. Luckmann deluje sedaj v Ameriki, kjer je izvršil že več monumentalnih stavb.

že od tedaj, ko smo ga zadnjič videli med seboj. Istega leta kot Mencinger je mnogo prerano umrl delovodja tesarne **Franc Smrekar**, splošno znan in spoštovan v vseh krogih, oče številne družine. Eden njegovih sinov je kapetan kapelnik planinskega pešpolka v Škofji Loki. Za svojega soseda v hladni zemlji pa ima bivšega ravnatelja meščanske šole **Ivana Magerla**, ki je umrl istega leta.

Leta 1932. je imela smrt na Jesenih cah bogato žetev. Poleg prej omenjenih, so šli k večnemu počitku še: **Peternelj Matevž**, dolgoletni uradnik v žičarni, potem delovodja istega oddelka **Jože Tavčar** in pa upokojeni predelavec **Rekar Janez**, tast jeseniškega župana.

Deset let je že minulo, ko je umrl zadet od kapi tovarniški uradnik **Franc Klinar**, šest let nato pa mu je sledila njegova soproga **Eliza**.

Tamle ob zidu vidiva napis **Prevc Matevž**, umrl 1921. Ime samo ne pove mnogo, a kdor je poznal tega nadarjenega godbenika, se bo rad spominjal užitka polnih večerov, kadar je pokojni **Matevž** vzel v roke svojo violino ter iz nje izvajal očarujoče glasove. Ali je res že 19 let od tistega dne, ko smo se za vedno poslovili od njega? Da, res je, letnica na nagrobniku ne laže.

Pesjak Franc, † 1930. Le sliko na nagrobniku pogledaj, če si morda ime že zgrešil, in takoj se boš spomnil pred čigavim grobom stojiš. Nikoli ga nisi videl slabe volje, vedno je vedel »katero« povedati. Dva naša izvrstna mizarja sta se poslovala od nas, eden leta 1929., drugi leto pozneje: **Markizeti Lovro** in **Mrak Jakob**, medtem ko je njun tovariš **Stupnikar** umrl že leta 1926. Leta 1924. je bilo, ko se je na lovu ponesrečil in kmalu nato umrl generalni tajnik **KID dr. Pavliček**, ki počiva v grobnici poleg svoje soproge **Marije**.

Na jeseniškem pokopališču pa imamo tudi zastopnika Francije, pravega **Parizana**. **Eduard Toulouse**, veletrgovec iz Pariza, stoji na nagrobniku. Leta 1923. je prišel na obisk svojega zeta, takratnega jeseniškega obmejnega komisarja, ter tu umrl zadet od kapi.

Dolgo let se je otepal smrti strojnik **Čeplak Ivan**. Danes, ko gre vse v svet, za rekordi, tudi v tem primeru lahko navedemo rekord: bolehal je namreč na sladkorni bolezn in, ker iz oddaljene Radovne ni mogel vsak dan do zdravnika, si je injekcije sam vbadal. Do svoje smrti jih je porabil blizu pet tisoč, kakor je še kratko pred smrtjo sam zatrjeval. Pred tremi leti pa tudi injekcije niso več pomagale. Ker si je želel počivati poleg svoje že davno umrle hčerke, so ga prepeljali na jeseniško pokopališče.

Pomladi bo že sedem let, odkar je umrl nepozabni **Janez Repinc**, neumorni kapelnik Krekove godbe. Na sam Veliki petek smo ga spremili na božjo njivo in, četudi mu zvonovi niso mogli peti v slovo, mu je njegova ljubljena godba igrala na zadnji poti.

Istega leta je tudi korenjak, kovač **Noč Jože**, za vedno odložil svoje težko kladivo.

Da, da, tudi **Krivc Janez** je že 6 let v grobu, na Novega leta dan bo celo že sedem let, ko se je proti jeseniškemu po-

kopališču pomikal dolg spreved pogrebcev. Bil je večletni predsednik Kat. del. društva, njega ustanovitelj, navdušen Orel, sicer pa vedno veder, vesel in rasmejan, gibčen kot mlad fant. Njegovo prijateljstvo s pokojnim Evangelistom Krekom je bilo tolikšno, da mu je ta zapal stvari, katerih drugi smrtniki niso zvedeli.

Milo se ti stori, ko bereš napis **Emirik Iskra** in letnici: roj. 1919., umrl 1936., torej komaj 17 let star. Rad se spomni tega vedrega, veselega in prijaznega fanta, ki je preminul na tako tragičen način, kar je še vsem Jeseničanom v živem spominu.

Samo 47 let življenja je dočakal **Preželj Anton**, predsednik I. del. kons. društva, ko je leta 1927. umrl. Kot vojaški godbenik je tudi doma sodeloval pri tovarniški godbi in pozneje, ko se je ta razšla, pri godbi Kat. del. društva. Bil je odličen zadružni organizator ter vesten gospodar. 13 let ga že krije hladna zemlja. Istega leta je dolgotrajni in zahrbtni bolezn podlegel mladenič **Lausegar Ciril**, poln načrtov za življenje je moral v prerani grob.

Pred štirimi leti je umrl predelavec **Kunšič Janez** v starosti 76 let. Bil je znan daleč naokoli kot izvrsten godec ter so ga vabili na razne domače zabave vsepovsod.

Leta 1937. je po težki bolezni umrl delovodja žične valjarne **Alojzij Čop**. Dasi je že tri leta od tedaj, si ga še vedno živo predstavljaš, kako počasi prihaja okoli vogala z neizbežno viržinko v ustih zlasti ob nedeljah. Rad je imel zabavno družbo in tudi sam katero povedal.

Istega leta je umrla soproga upoko-

jene obratovodje žične valjarne **Fani Heim**. Pred štirimi leti je nepričakovano hitro umrl skladiščnik centralnega skladišča **Franc Mušič**. Impozanten nagrobnik krasi njegov prezgodnji grob.

Ali se še spominjate **Oblaka Mihe**, tistega s častitljivo belo brado? Seveda se ga, saj še ni tako dolgo, ko ste ga videli, kako stopa z dvignjeno palico pred Krekovo godbo.

Najzanimivejši nagrobnik je pa gotovo tisti nad grobnico rodbine **Klinar**, v kateri počivata ded in babica našega gospoda ravnatelja dr. **Klinarja**. Na plošči stoji: **Anton Klinar**, roj. 21. V. 1834., umrl 18. IV. 1876., **Neža Klinar**, roj. 12. I. 1840., umrla 15. I. 1920., torej je letos minulo 100 let od njenega rojstva. Polnih 44 let je bila vdova. Starejši Jeseničani se še spominjajo njenega impozantnega pogrebnega spreveda pred 20 leti.

Marsikdo, ki je danes leto še hodil med grobovi jeseniškega pokopališča, je že tudi v družbi stotin tistih prijateljev fužinarjev, ki so šli pred njim v večnost. **Volčini Jože** pred letom gotovo ni mislil na smrt in tudi delovodja žičarne **Boštjan Merlič** je še trdno upal, da bo ozdravel.

In tako bi lahko naštevati imena naših pokojnih delavcev brez konca, toda pretesen je naš list, da bi mogli v njem navesti vse, ki mirno spe v zemlji domači, ki jih ne tare nobena skrb za bodočnost. Vsi ti naštet in tisoči drugi, ki jih ni bilo mogoče z imenom navesti, pa nam kličejo iz groba:

Kar ste vi, smo bili mi,
kar smo mi, to boste vi...

Iz predavanja univ. prof. dr. M. Vidmarja

O POJMIH DELA

Znani učenjak, univ. prof. dr. M. Vidmar, je dne 16. oktobra predaval v Ljubljani v okviru ljudske univerze o pojmihi dela in energije. Dr. M. Vidmar je eden tistih redkih učenjakov, ki zna učenost približati preprostemu poslušalcu, a vendar prikazuje najtežje probleme skoraj s pesniško besedo in globokoumnostjo.

Naša delovna vzajemnost temelji na samem večnem delu, zato nas to poglavje posebno zanima. Zaradi tega prinašamo izvleček iz tega predavanja. Naši bralci naj poromajo v stvarstvo sil, katerih zakoni so tako veličastni. Vse, kar je predavatelj povedal, je pojasnil z živimi, preprostimi primeri iz vsakdanjega življenja.

NAŠE NAJBOLJ OBIČAJNO DELO

Začel je s primerom o delu, ki ga opravi planinec na izletu na Triglav. Če n. pr. znaša višinska razlika, ki jo mora premagati turist, z bremenom vred težek 80 kg, 1250 metrov, bo opravil delo 100.000 mkg (meterkilogramov). Meterkilogram je merilna enota za delo, ki ga opraviš, če dvigneš kilogram težko breme

meter visoko. Če opraviš na dan 100.000 meterkilogramov dela, je to težko, naporeno delo, ki si nanj ponosen. Berlinska poštna direkcija je ob neki priliki izračunala, da opravi pismonoša na dan, ko se mora popeti skupno na 230 nadstropij v skupni teži 85 kg, 60.000 mkg dela. Tudi to je zelo naporno delo. Predavatelj je dejal: Bojim se, da bom vam moral podreti veliko iluzijo, ki jo imate spričo ponosa ali zadovoljstva po opravljenem težkem delu; sicer pa živimo v času, ko se podirajo vse iluzije. Če bi vozila na Kredarico vzpenjača, bi tisto delo, ki ga opravi turist pri vzpenjanju, opravil motor; delo ni privilegij človeka. Nešteto umetnih, neživih delavcev že imamo, strojev, motorjev, ki orjejo, vozijo, stržijo itd. in spoznamo, da naše delo vendar ni tako važno.

ZA DELO JE POTREBNA SNOV

Toda vprašati se moramo, ali motor v resnici dela. Motor sam na sebi ne more delati, dovajati mu moramo hrano. Med človekom glede na delo in strojem ni nobene razlike; nobene razlike ni med pogonskim kurivom in hrano, ki jo člo-

vek uživa. Pri človeku je motor hrana, pri stroju gorivo, para odnosno vodna ali električna sila. Toda rekli boste, da je med motorjem in človekom vendar razlika, češ človek čuti bolečino, utrujenost itd., ko dela. Vendar trpi vsak motor, ko gre gonilna snov skozenj; vsak motor se segreje, trpi. Najpreprostejši model motorja je cev, ki sprejema gonilno snov na tem koncu, na drugem jo pa, ko je opravila svojo nalogo, izloča. Pri dovajanju je gonilna snov polna moči, ko pa odhaja iz motorja, se zdi, da je utrujena, izčrpana. Kaj se je zgodilo z njo? Kaj smo dobili iz nje v stroju? Tista diferencja med gonilno snovjo pred vstopom in po izstopu je — delo. Kar potegnemo v stroju iz snovi, je — energija.

UPORABLJATI ZNAMO LE MAJHEN DEL ENERGIJE V PRIRODI

Kaj je energija? Ni še dolgo tega, ko je to vprašanje vdiral celo v metafiziko. Klasična fizika je še delala razliko med snovjo in energijo. Zdaj se je pa naša slika o snovi in energiji v luči relativitetne teorije poglobila: energija in snov sta eno, sta samo oblika tega, kar v tem svetu je. Odkrili so prehode med snovjo in energijo, kako se pretvarja snov v energijo in energija v snov. Snov, ki se sprosti in postane energija, je silno bogata zmožnosti za delo. Toda znamo izrabiti le zelo majhen del te energije; tako bi n. pr. velik oceanski parnik prevozil pot okrog sveta z energijo koščka premoga, a zdaj še vedno potrebuje za to pot tisoče vagonov premoga... To kaže, kako silno zgoščena je energija v snovi. Tako smo še okorni, da je razmerje uporabljene energije proti neizrabljeni 1 : 2.500.000.000!

ENERGIJA SONCA

Vsemir je poln pretvarjanja snovi v energijo. Vsako sonce izžareva neizmereno energijo. Tako izgubi sonce vsako sekundo s svojim izžarevanjem energije 36 milijard ton teže. Prejšnje čase so učenjaki mislili, da se njegova snov povsem iztroši v energijo ter da bi na podlagi te domneve sonce izgubilo vso svojo težo v 8 do 10 milijonih let. Zdaj pa velja teorija, da se sončna energija sprošča pri mnogo slabotnejšem procesu, pri spreminjanju vodika v helij.

KAKO MERIMO DELO

Meterkilogram je mala merilna enota za delo. To nam pokaže primer: segrevanje vode na štedilniku pomeni v resnici težko, intenzivno delo. Toplota je gibanje najmanjših delcev snovi. Ko se voda segreje ter zavre, postane vsa živa; to poživitev najmanjših delcev snovi povzroča energija. Ko se liter vode segreje za 1°, je opravljenega 427 mkg dela; to je 1 kalorija. — Če merimo delo, pa ni le važno, koliko dela je bilo opravljenega, temveč tudi v kakšnem času. Če vza-

Zlatorogovo kraljestvo — Triglav z Velega polja

Fotc: Smolej

memo naš primer, da je bilo 100.000 mkg dela opravljenega v 5 urah, tedaj ga je bilo povprečno na sekundo 5,5 mkg. Toda računati je treba, da se takšno delo lahko opravi le v enem dnevu, saj človeško telo ni motor, ki bi lahko neprestano delal, tedaj je bilo opravljenega na sekundo povprečno 1 mkg dela. Zdaj pa vzemimo primer naših umetnih delavcev.

Konjska sila (Ks) je merilna enota za opravljeno delo, ki je tudi konj ne zmore. Ta merilna enota je dobila svoje ime pred 150 leti, ko je človek iz spoštovanja do večje sile, ki jo je uporabljal pri delu, torej do konjske sile, imenoval merilno enoto po konjski sili. Ks je 75 mkg opravljenega dela v sekundi. Zdaj uporabljamo rajši drugo merilno enoto, in sicer kilovat, ki označuje 102 mkg na sekundo.

ČLOVEKOVO TELESNO IN UMSKO DELO

Delo, ki je izraženo v kilovatni uri (kWh), znaša 367.000 mkg ali 860 kalorij. Za to delo plačujemo v Ljubljani 5 din, kjer je sicer električni tok drag. Kdo bi šel za 5 din na Kredarico? To je grenko spoznanje, kako malo vredno je naše delo spričo napore, ki ga terja.

Človeštvo je na najboljši poti do spoznanja, da nima smisla delati. Vzemimo samo primer, da težak, ki res težko dela, opravi na dan le tretjino kWh dela odnosno na leto 100 kWh! Računati smemo, da odpade na posameznega človeka na zemlji na leto samo 10 kWh dela. V primeri s tem pa opravijo umetni delavci, stroji, ogromno dela. Leta 1934. je znašala produkcija električne energije na svetu 290 milijard kWh ali 145 kWh na prebivalca. Razmerje med telesnim in strojnim delom je torej 145 : 10. Pri tem pa še ni računano umetno delo strojev, ki jih poganjajo para, bencin ali druge oblike energije. Razmerje med človeškim in umetnim delom je torej še mnogo bolj presenetljivo.

Vsekakor je pa človeško delo potrebno in vsaj delno nenadomestljivo. Upoštevati je treba pri tem tudi, da mora človek opravljati neogibno potrebno delo, če naj živi, to je delo obnavljanja stanic, to je dihanje itd. Človek potrebuje mnogo energije, ki je izražena v kalorijah, hrane. Tako potrebuje težak na dan v hrani 4 do 4,5 kWh v hrani. Človek potrebuje 1500 kalorij v hrani, če ne opravlja nobenega dela, temveč samo leži. Pri tem je zelo zanimivo, da umski delavec ne potrebuje za svoje delo skoraj nobene hrane, izražene v kalorijah. Umsko delo je edino, ki ga ne moremo izmeriti ne v meterkilogramih, v kalorijah in ne v kilovatnih urah. Umsko delo ni od tega sveta. To je edino delo, o katerem lahko rečemo, da ga opravljamo res mi in ne hrana.

BORBA ZA VSAKDANJI KRUH

Ker človek potrebuje na leto približno 850 kWh hrane, a na posameznika odpade povprečno 500 kWh umetnega dela, prav lahko sprevidimo, kako silno važna je še vedno hrana v človeškem življenju ter da je borba za vsakdanji

kruh še silno težka kljub vsemu dosedanjemu napredku. Pri tem pa ne smemo pozabiti še, da so plodovi umetnega dela še zelo neenakomerno razdeljeni in marsikomu nepristopni, tudi nekateri celi narodi jih ne morejo uživati. Cele dežele so še vedno brez umetnega dela. Pa tudi težak, ki potrebuje več hrane kakor drugi ljudje, navadno ne prejema pomoči v umetnem delu. Kljub vsemu je človeštvo doslej še silno malo doseglo. Na začetku smo še, a pomisliti moramo, da smo začeli napredovati prav za prav šele pred 150 leti.

Umetni delavci opravijo dandanes že skoraj vsako delo, toda opravek se mora neprestano ponavljati; motor prevzame neko idejo in jo neprestano ponavlja. Sicer se mehanizacija razvija, da imamo že zelo komplicirane stroje, ki opravljajo komplicirano delo in v tem pogledu bo-

mo še napredovali. Vse se standardizira in to je pocnostavljanje idej. Človek postaja krmar dela.

TA ROKA JE BODOČNOST ČLOVEŠTVA

Ob koncu je predavatelj v krasni obliki orisal svoj doživljaj v Švici pri nekem izumitelju, bivšem elektromehaniku: kako ga je v njegovi delavnici pretresel veren posnetek, odlitek človeške roke, ki je bila tako živa, razumna, tako človeška in dobra, da je zastrmel nad njo. To je bila roka človeka ustvarjalca. Vprašal je, kako je bilo s to roko in izumitelj mu je povedal, da je napravil, ko je bil v Rusiji kot monter pri pisatelju L. Tolstemu, odlitek njegove roke.

Predavatelj je dejal: Ta roka je govorila mnogo lepše o vsem tem, o čemer sem vam pripovedoval nocoj... Ta roka je bodočnost človeštva...

SLIKE Z NASTOPA GASILSKIH IN SAMARIJANSKIH ODDELKOV KID

Letošnji nastop gasilcev in samarijanskih oddelkov gasilske čete KID je pokazal razveseljiv uspeh v smeri novodobnega strokovnega izpopolnjevanja članstva. Gasilci KID so pokazali pravo organizirano, tehniško izvežbano in opremljeno skupino, ki bo kos najtežjim prilikam njihove službe.

Prvič so v močni skupini nastopili tudi samarijanski oddelki. Videli smo razveseljivo število požrtvovalnih in izvežbanih samarijank.

Novost je predstavljala kemična ekipa, ki ima nalogo odkrivati in uničevati bojne strupe.

Da, pripravljeni biti, to je vse!

Samarijanka nudi prvo pomoč ranjencu. Na samarijanskih tečajih so se vadile vseh vrst obvezovanja.

Med sviranjem državne himne na prostoru. Pokrovitelji nastopa: od leve na desno gg.: ravn. dr. ing. Klinar, gen. ravn. C. Noot, odlikovan s srebrnim križcem Gasilske Zveze Jugoslavije, predsednik gasilske čete dr. M. Obersnel ter podpoveljnik čete A. Bernhard.

Ing. Karel Oroszy, obratovodja metalurškega oddelka:

VARJENJE

(Dalje)

Krčenje in skriviljenje

Po varjenju se ohladita tako varilni šiv kakor kos in se krčita. Krčenje nastopi vzdolž varilnega šiva (podolžno krčenje) in preko (prečno krčenje). Ako kosa nista dovolj trdno pritrjena, se skriva zaradi napetosti, nastalih pri krčenju (slika 9 a—c). Ako pa sta kosa pri-

lahko kosi tudi ravna. Zarenje uporabljamo zlasti pri manjših kosih z večjim številom varilnih šivov.

3. Lokalno segrevanje kosa po varjenju z avtogenskim gorilcem.

4. Klepanje šiva ali kosa poleg šiva po varjenju. S tem delujemo nasprotno napetosti pri krčenju.

re, mostovi, žerjavi itd.), kakor pri gradnjah kotlov, silosov in cevnih napeljav ter pri gradnji strojev in vozil, bomo poročali na drugem mestu.

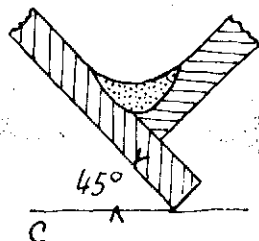
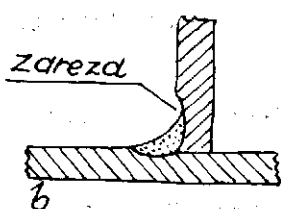
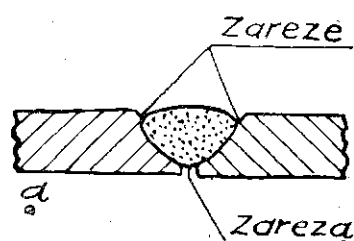
Uporaba varjenja pri popravilih

Pred pričetkom varjenja razpok se morajo te vestno izsekati in očistiti. Oba konca razpoke je treba navrtati. Pri varjenju moramo vedno upoštevati sile pri krčenju ob ohladitvi kosa. Zlasti je treba imeti v vidu krčenje pri vstavljanju krp, da ne nastopajo razpoke v varilnem šivu. Tvarini pri razpoki oziroma krpi je treba dati možnost raztezanja. To se napravi lahko tako, da se robovi razpoke oziroma krpe nekoliko izbočijo. Zaradi krčenja se to izbočenje zopet izravna. Da se krpe lahko raztezajo in krčijo, jih ne smemo premočno speti. Ogli krp morajo biti zakroženi, ker nastanejo na ostrih oglih prevelike napetosti (slika 14).

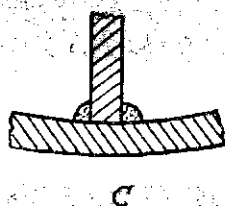
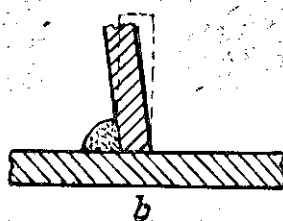
Da pri varjenju čim bolj enakomerno razdelimo toploto, varimo prvo polovico postopno, drugo pa prestopno, kakor je razvidno iz številke slike 14.

Varjenje tanke pločevine

Tanka pločevina do debeline 3 mm povzroča pri varjenju neke težkoče. Prej uporabljeno avtogensko varjenje je imelo za posledico deformiranje pločevine. Pri uporabi varjenja z obločnim ognjem in golimi elektrodami nastopi lahko pregór pločevine; obložene elektrode pa delajo težave zaradi tvorjenja žilindre. Z uspehom pa moremo uporabljati za varjenje tanke pločevine obločni ogenj ogljene elektrode. Za stabiliziranje obloka je ognjena elektroda obdana s pihalnim magnetom. Za izboljšanje tekočnosti in za preprečenje naogljčenja varilnega šiva uporabljamo varilni prašek v obliki prahu ali paste. V to svrhu služi sestavina terpentina ali pa razredčena raztopina vodenega stekla (1 del vodenega stekla in 1 del vode). Ker pri varjenju tanke pločevine z oglenim obločnim plamenom dodatni material odpade, pridejo v poštev le obrobni, topi in prikriti varilni šivi. Pri topih šivih nastopi lahko zvijanje šivov. Pločevini morata biti točno prilagojeni in dobro pritrjeni. Varimo z istosmernim tokom, elektroda na polu minus. Jakost toka je za pločevine od 1 do

Slika 7

Sl. 9. Vpliv prečenja pri varjenju.

trjena tako, da se ne moreta podati, nastopa možnost, da se zaradi napetosti pretrgajo šivi. Take razpoke imenujemo razpoke zaradi krčenja. Pri simetričnem X-šivu je skriviljenje mnogo manjše kot pri enostranskem V-šivu. Vodoravna pločevina (slika 9 c) se bo skrivila tem bolj, čim tanjša je sama in čim debelejši je varilni šiv.

Katera sredstva uporabljamo za zmanjšanje skriviljenja

1. Varjenje v presledkih; s tem dovajamo kosu čim manj toplote. Izvede se to s postopnim varjenjem (romarski korak — glej sliko 10 a) ali pa s prestopnim varjenjem (glej sliko 10 b). Številke prikazujejo vrstni red posameznih delnih varjenj. Dolžina teh delov znaša pri postopnem varjenju 200—400 mm, pri prestopnem varjenju pa 50—200 mm.

2. Zarenje kosa po varjenju za odpravo napetosti. V žarečem stanju se

5. Preoblikovanje kosa pred varjenjem tako, da dobi po skrčenju svojo prvotno obliko.

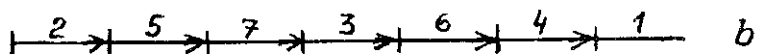
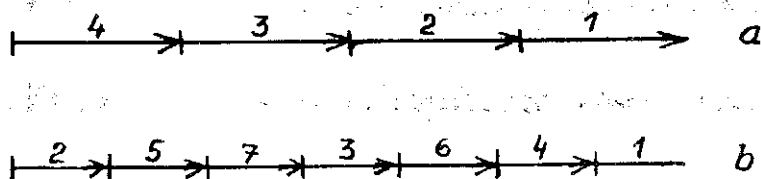
6. Nastavljanje nasprotujočih kotov pri varjenju manjših kosov tako, da dobijo po varjenju zopet pravilno lego (slika 12).

Označba varilnih šivov

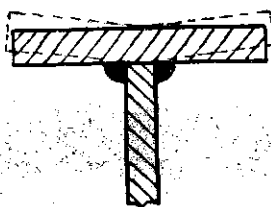
Po risbah se varilni šivi označujejo s posebnimi označbami, ki so navedene v naslednji tabeli:

Varilne šive označujemo po debelini a in po dolžini l, tako je na primer V-šiv $a = 12$ mm in $l = 400$ mm označen z 12×400 , kar pripišemo poleg označbe šiva. Pri prekinjenih bočnih šivih se označi mera od sredine do sredine varilnega šiva, na pr. $6 \times 50 : 110$ je prekinjen bočni šiv 6 mm debeline in 50 mm dolžine, varjen v razdalji 110 mm od sredine do sredine šiva.

O uporabi varjenja v konstrukcijah (pločevinasti nosilci, mrežni nosilci, opo-

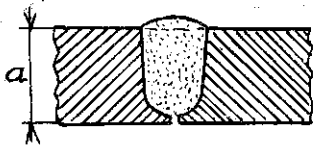
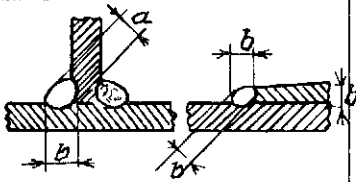
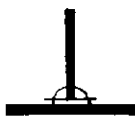
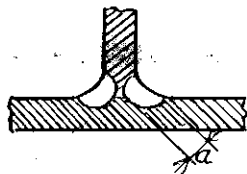

Sl. 10. Prestopno varjenje.

Sl. 11 Predpreoblikovanje pasu.

Sl. 12

Vrsta.		Označenja v	
		Narisku ali florisu	prerezu
čelni šivi			
a	čelni šiv.		
b	V-šiv		
c	X-šiv		
d	U-šiv		
bočni šivi			
e	polni bočni šiv		
f	polo-bočni šiv.		

Sl. 13 Označba raznih vrst šivev

3 mm med 20 in 180 amp., premer elektrode 4–6 mm.

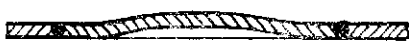
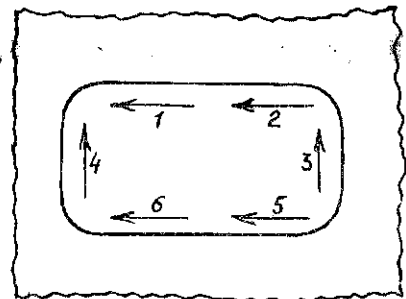
Hitrost varjenja za obrobne šive znaša okrog 20 m na uro, pri prekritih šivih pa samo okrog 8 m na uro.

Varjenje z nanašanjem

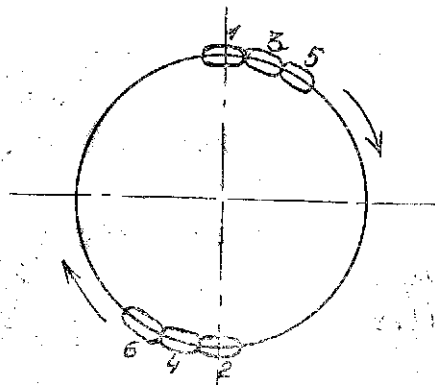
To varjenje služi za izpopolnitev obrabljenih delov na normalno mero. Izvedemo jih lahko avtogensko ali z obločnim plamenom. Ako gre za to, da popravimo poškodovano oziroma izjedeno površino, lahko uporabimo normalno elektrodo. Ako pa hočemo v nadevku dobiti veliko trdoto in odpornost proti obrabi, kakor na pr. pri ojstricah tražnic, pri delih kri-

žišč, pri čepih bagerjev, vodilih, rezilih itd., uporabljamo elektrode z visoko vsebino ogljika in mangana. Visoko sestavno mangana uporabimo pri nanašanju tam, kjer naj dobi varilni šiv veliko žilavost. Za ta način varjenja vzamemo pri uporabi obločnega plamena največkrat obložene elektrode, ki se varijo na polu +.

Pri nanašanju na osovino se moramo ozirati na napetosti zaradi toplote. Da se osovina ne skrivi, ne smemo postavljati varilnih šivov drugega poleg drugega, ker bi v tem primeru vplivala toplota enostransko. Tudi varilnih šivov ne smemo nalagati na osovino v obliki navoja, ker nastane vpliv razpok in se lahko os zlomi. Pravilno nalaganje zvarka je v vrstnem redu, kakor slika 15. Na ta način postanejo napetosti na obeh stra-

Sl. 14 Zavarjenje plošče pri popravilu.

Sl. 15 Nanašanje na gredi.

neh enake in tako se prepreči vsako krivljenje.

Pri varjenju, kjer zahtevamo trd zvarek, naj se dela z debelejšimi elektrodami in naj se napravi široke varilne šive. Ako naložimo več zvarkov drugega na drugega, moramo upoštevati, da je samo vrh zvarka trd, ker so bili spodnji zaradi nalaganja zgornjih leg izžareni. Zato ne kaže delati navarkov više, kot je potrebno, da ne nastopi potreba odstranjevanja ali obdelave trde vrhne ploskve, ki se da obdelovati samo z brušenjem.

(Dalje prih.)

NAŠA LEPA KNJIGA

Shranite seznam knjig, ki bodo na razpolago v javni šolski knjižnici KID. Knjižnica bo pričela poslovati v novembru.

Majerjeva M., Rudarska balada.
 Malešič M., Živa voda.
 Mann H., Profesor Nesnaga.
 Mann Claus, Symphonie pathétique.
 Maselj-Podlimbarski, Gospodin Franjo, I./II.
 Matičič I., Živi izviri.
 Maupassant, Povesti iz dneva in noči.
 Mauriac P., Stevilka 136.
 May Karl, Old Surehand, I./II.
 May Karl, Zbrani spisi, I do XX. zvezek.
 Mencinger J., Izbrani spisi, III., IV. zvezek.
 Merezkovskij, Leonardo da Vinci, I./II. zvezek.
 MÉRIMÉE Prosper, Coloma.
 Meško Ks., Črtice.
 Meško Ks., Kam plovemo.
 Meško Ks., Na poljani.
 Meško Ks., Ob tihih večerih.
 Meyrink, Golem.
 Milčinski, Drobiž.
 Milčinski, Dvanajst kratkočasnih zgodbic.
 Milčinski, Gospod Fridolin Zolna in njegova družina.
 Milčinski, Humoreske in groteske.
 Milčinski, Igračke.
 Milčinski, Ptčki brez gnezda.
 Milčinski, Sūha roba.
 Michell, V vrtincu, I. zvezek.
 Mlakar J., Zbrani planinski spisi, I./III. zvezek.
 Mrzel L., Bog v Trbovljah.
 Murnik R., Znanici.
 Nexö, Pelle Osvajalec, I./II. zvezek.
 Nexö, Prokletstvo.
 Nexö, Sirota Stina, I./II. zvezek.
 Novačan A., Samosilnik.
 Novšak Franc, Hudobni angeli.
 Novy Karl, Samotni Krčšin.
 O'Flaherty, Noč po izdaji.
 Olbracht I., Ilajduk Nikola Šuhaj.
 Oppenheim, Igra za prostost.
 Oroczy, Dušica, I./III. zvezek.
 Ossendowsky, Lenin, I./II. zvezek.
 Petančič Davorin, Svete gore.
 Peterlin-Petruska, Ahasverjeva kronika.
 Plestenjak J., Potrebujete.
 Podbevšek Anton, Ivan Grohar.
 Poe Edgar, Zgodbe groze.
 Pravdin N., Podrl se je svet.
 Prežihov Voranc, Požganica.
 Prežihov Voranc, Samorastniki.
 Puškin, Kapetanova hči.
 Rais, Zaton.
 Ravljen, Črna vojna.
 Rehar, Potovanje po zvezdi večernici.
 Reimmichl, Habakuk.
 Remec L., Andrej Košuta.
 Renker, Pet mož gradi pot.
 Raymond, Kmetje, I./IV. zvezek.
 Raymond, Komedijantka.
 Rožencvet, Pravljica za lahkomišelnice ljudi.
 Saltykov, Gospoda Golovljevi.
 Scott, Ivanhoe.
 Sedmak, Kaplan Martin Čederinac.
 Seliškar, Nasedli brod.
 Sienkiewicz, Mali vitez.
 Sienkiewicz, Potop, I./II. zvezek.
 Sienkiewicz, Quo vadis.
 Sienkiewicz, Z ognjem in mečem.
 Simončič Maks, Galicija.
 Sinclair, Arrowsmath.
 Sinclair, Alkohol.
 Slemenik, Križem sveta.

MED FANTI SAMSEKEGA DOMA KID

Lepa družabna prireditve na povabilo upravnega svetnika KID
gosp. Jos. Pfeiferja

Kovinarji, ki bivajo v Samskem domu KID na Javorniku, ne živijo samo »pod eno streho«, temveč so ustvarili v svojem domu koristno tovarniško in gospodarsko skupnost. Iz novih prostorov, ki so jim bili dani na razplago, so v tovarništvu, v čutu skupnosti in v organizaciji ustvarili pravi pristrčni in topli dom. Red in organizacija sta zunanji obliki tega njihovega domovanja, skupnost in družabnost pa sta njegovo bistvo. Vse skupaj v čast lepemu značaju naprednega slovenskega delovnega človeka.

Samski domovi, ki smo jih videli po industrijskih deželah, so običajno kakor zakleti gradovi praznine in hladu. Po stenah vise delovne obleke, stanovanke pa izpovedujejo ljubezen po oštarijah, zapravljajo denar in zdravje.

Naši fantje železarji pa so ustvarili novi tip samskega doma, tip, ki jim je v ponos in korist. Priredili so že več družabnih večerov. Lansko leto so na tak družabni večer povabili tudi upravnega svetnika KID gosp. J. Pfeiferja in ravnateljstvo železarne. Namen teh družabnih večerov je čisto v duhu tovarništva, ki vlada med njimi; je pa tudi in istočasno v smislu razumevanja skupnosti med člani gorenjske železarske vzajemnosti.

POZDRAV S FANTOVSKO HIMNO

Preteklo sredo pa je upravni svetnik KID gosp. J. Pfeifer vrnil pozornost fantom in jih povabil na družabni večer v kazino.

Družabni večer v kazini se je razvil v pravo družabno prireditev, na kakršno bi lahko bil ponosen tudi najbolj domišljav stan.

Spodnja dverana kazine je bila okrašena s kraljevo sliko in z državno zastavo. Fantje so prihod gostitelja, upravnega svetnika g. Pfeiferja, ravnatelja g. dr. Klinarja in obratovodij pozdravili z igranjem in s pesmijo fantovske himne.

Gospod upravni svetnik je fante pristrčno pozdravil. Spominjajoč se na lanskoletno povabilo v njihov krog in na njihov dom jim vrača gostoljubnost. Prav tako iskreno, kakor nje same, pozdravlja čut tovarništva in skupnosti, ki vladata med njimi. Želeč, da ohranijo to svetlo skupnost, da jo gojijo in razširjajo v vsem krogu našega dela in življenja jih iskreno pozdravlja.

FANTOVSKI PROGRAM

Po večerji se je razvil družabni večer, ki je spontan in sproti ustvarjal najlepši in najbogatejši program družabne prireditve.

Nastopili so pevci z lepimi narodnimi pesmimi, nastopili solo-pevci. Vmes je zopet zaigral godbeni zbor — vse iz lastne fantovske družine samskega doma KID.

Kot lepota zase pa so bila koncertna izvajanja na havajskih kitarah pevovodje in godbenika g. Št. Gerdeja in njegove gospe soproge ter solospjevi znane pevke

gdč. Marije Gerdejeve, ki so gostovali iz prijaznosti.

Glasba in pesem, ki bi lahko izpolnili vsak organizirani koncert!

Upravni svetnik g. Pfeifer je posebej čestital kulturi glasbe in petja med fanti. Posebej se je zahvalil, da so ta večer vidno počastili s pesmijo.

Nato so stanovanke samskega doma izvršili zanimivo stanovsko slovesnost. Njihov vodja je prečital fantovsko »uredbo«, s katero se odlikuje najstarejši samec v samskem domu s posebnim odlikovanjem za zvestobo samskemu stanu. Istočasno je bil odlikovane izbran za čuvaja zastave družine samecev, s katero so nastopili prvokrat.

Zadonela je fantovska himna in fantovska zastava je stopila v prvi pozdrav. Gospodu upravnemu svetniku KID je zastopnik izročil šopek krasnih nageljnjev. Ob navdušenem ploskanju je g. Pfeifer z vso zahvalo za pozornost izročil rože pevkam.

ZNAMENJE NOVE DOBE

Vodja samskega doma g. Lipovec je naslovil na gostitelja, upravnega svetnika g. Pfeiferja, sledeče pomembne zahvalne besede:

Gospod upravni svetnik, gospodje ravnatelji, prokuristi in obratovodje!

Nepoznano je bilo do nedavno še, da bi se delovni ljudje zbirali na skupne in

družabne prireditve izven tovarniških dimnikov kot gostje vodstva industrije.

Vaše prireditve, gospod upravni svetnik, bodisi kulturne, športne, izletne ali družabne, kakršna je današnji družabni večer, predstavljajo začetek nove dobe po delovnih vzajemnostih, dobe boljšega razmerja in koristnejšega sodelovanja med tako zvanima svetovima podjetniške iniciative in delovne sile. Toda nismo se zbrali na tem družabnem večeru, da bi ocenjevali to delo, nego smo se odzvali povabilu našega upravnega svetnika na večer dobre volje.

V imenu vseh se prav iskreno zahvaljujemo za izkazano družabnost. Na rast in procvit podjetnosti, na boljše nam vsem, ki delamo ob teh kaminih sedaj in za nadalje, na moč domovine in na še dolgo srečno in uspešno vodstvo gospoda upravnega svetnika Pfeiferja dvigam čašo... Srečno!

Sledile so ure najlepšega razpoloženja ob pesmi in godbi na višini dostojnosti prave koncertne prireditve, ki je v čast fantom in dokaz kulture slov. delovnega človeka na visokem Gorenjskem.

Lep nagovor je imel še prokurist g. inž. Petrovčič.

Ob odhodu gosp. upravnega svetnika in spremstva je zadonela zopet fantovska himna, zastava pa je izkazala pozdrav.

Ko je skupina fantov po nadaljevanju hodila bolj pozno domov z Jesenic, so bili zaradi preglasne pesmi menda zapisani.

Nek poročen gospod je rekel, ko je to zvedel, da je še vedno boljše, da si samec in te policaj zapiše, kakor pa da si poročen.

DRUŽABNI VEČER V KAZINI

Predvajanje barvastih posnetkov slovenskih narodnih običajev in noš

Morda je res, da je družabno življenje nameščencev na Jesenicah manj živahno. Sploh je tu mnogo nameščencev tako privatnih kakor državnih. Pri vsem tem »mnogo« pa le pogrešamo kakih večjih bodisi poučnih ali družabnih prireditev in akcij iz vrst in društva nameščencev samih. Vsak baje vleče in beži v svojo stran. To ne samo tisti, ki se udeležujejo pri številnih drugih društvih, nego tudi taki, ki se nikjer ne udeležujejo. Nekaj so temu sicer krive Jesenice same, zato vidimo mnogo jeseniških nameščencev v schotah in nedeljah povsod drugod, samo ne na Jesenicah. Ni pa seveda res, da bi nameščenci ne mogli ustvariti večje in živahnejše skupnosti, kjer bi združevali tisto, kar je potrebno delu in duševnosti, ter bi dajali še koristne pobude za podvig kulturnega življenja v revirju (znanstvena, poučna predavanja, zabavne prireditve, knjižnica itd.). Tako pa komaj drug drugega poznamo, pa še tega ne vsi. Še na cesti radi čakamo, kdo bo prvi pozdravil, da bi si »položaja ne pokvaril«. To ni ravno prevelika družabnost.

Novo ustanovljeni klub nameščencev KID hoče to vrzel izpolniti in ta led

prebiti. Prva prireditev v društvenih prostorih kazine je pokazala, da je zamisel uspešna in posrečena.

Pobudo za živahnejše družabno življenje tudi med nameščenci KID je dal ravnatelj g. dr. inž. Klinar, ki je sam prevzel tudi predsedstvo. Seveda še ni na razpolago prostorov, ki bi lahko služili celotnemu številu, zato je treba sprva začeti pač v manjšem obsegu.

Program prvega večera je bil nov, lep in domač. Predvajali so barvaste slike narodnih noš in prizorov z gorenjske kmetijske ohceti, ki je bila izvajana na festivalu KID kakor še nikoli prej v deželi. Na barvastih posnetkih, ki jih je izdelala in odstopila gospa ravnateljica dr. Klinarjeva, ter v nadaljnjih, ki sta jih odstopila g. Mr. Ph. Koželj in g. St. Smolej, se lepote narodnih noš posebno lepo prikažejo in se praznično podajajo pokrajini.

Predvajanje je bila prava visoka pesem narodnim lepotam in šegam, ki pomenijo narodno pristnost in tudi narodno moč. Tu smo šele videli, koliko so zamudili tisti, ki imajo dolžnost in interes filmati tako lepe narodne prireditve, kajti izvedena je bila obsežno.

BOJ PROTI NEZGODAM

Nezgode pri transportih

Znatni odstotek nezgod po delavnostih gre na račun transportnih nezgod, t. j. takih, ki se pripetijo pri prevažanju ali pri prekladanju in skladiščenju materiala.

V borbi proti nezgodam se ne smemo ustrašiti slučaja, nego obstaja ta boj prav v tem, da vsako nezgodo strokovno preiščemo in potem odpravimo tisto, kar je nezgodo povzročilo.

V septembru mesecu se je pripetila nezgoda pri nakladanju v kotlarni II. Delavec R. J. je s štirimi sodelavci nakladal material na normalnotirni vagon, ko je železniško osebje hotelo premikati. Premikač in ponesrečenec sta zato potegnila lego za nakladanje v delavnico, vendar sta lego odmaknila tako pičlo, da je tretji vagon zadrl v lego, ki je udarila ponesrečenca s tako silo na prsa, da mu je počilo srce.

Verjetno je bila lega na dveh kozah nazaj potegnjena brez posebne pažnje, da je zaradi tresenja med premikom zlezla nazaj. Moralo pa je biti tudi premikanje voz izvedeno v brzini, da je bil udarec lege tako močan in smrtonosen. Prostor je na tem mestu precej tesen,

zato se mora vršiti premikanje z vso previdnostjo.

Za preprečenje transportnih nezgod naj veljajo tale navodila:

1. Transportna pota morajo biti varna.
2. Transportna sredstva v redu.
3. Transportni delavci morajo delati previdno.

K prvi točki spada predvsem svarilo, da naj bodo premikalna pota prosta. To velja tudi za delavnice; delavnice, ki so taka pota zaznamovala, so to stvar najprej rešile.

K drugi točki spada pregled vozil, ali ustrezajo namenjeni uporabi. Sem spada tudi pregled vrvi in verig na žerjavih. Po vsakem tretjem pregledu naj se veriga obremenjena na 1 in polkratno obtežbo v svrhu preizkušnje. Po preizkušnji naj se veriga zopet pregleda in izžari pri 600 do 650° C, da odstranimo vse napetosti v materialu. Žarenje se mora izvršiti strokovnjaško v žarilnem kotlu. Tak pregled se mora izvršiti vsaj vsakega pol leta enkrat.

Tretja točka je pa najbolj važna in tudi najbolj učinkovita. Ta opozarja na previdnost, ki more najuspešneje varovati pred nesrečami.

njega časa. Tega ne smemo iskati več v pravilnosti in natančni meri posameznih udov telesa, ne v plemenito oblikovani rasti. Za naprednega človeka je pomen lepote — cvetoče zdravje.

Prav napačno mnenje je, da je napredna nega omejena na to, da se po več ur presedi pri toaletni mizici ter se ima pri tem v rabi celo vrsto pomad in tekočin. Uspeh teh čisto zunanjih sredstev traja le kratek čas. Pod pudrom in ličilom postajajo gube globlje. In pride čas, ko se bolešno in nelepo ne da več prikriti.

Napredna nega hoče zdravo negovati, bolno zdraviti, ohraniti cvetočo mladost in preprečiti prezgodnje staranje. Cilj napredne kozmetike je preprostost, zdrava cvetoča mladost z uveljavljanjem posebnih individualnih svojstev.

Z izpolnjevanjem prirodnega zakona, da za naše telo veljajo iste postavbe, ko za vse živo na zemlji, dosežemo uspeh. Zanemarjanje istega pa pomeni bolezen in hiranje. Lepota ni samo naravni dar. Lepota je sad preudarne dela na našem telesu, je sad redne dnevne nege. Lepota ni danes več samo zaželeno, temveč tudi za vsakogar dosegljiva. Vsaka žena je danes lahko lepa, kajti vsaka žena je lahko negovana. Nega pomeni isto ko kultura. Dnevna nega našega telesa nam mora postati navada tako, da jo smatramo končno kot kulturno potrebo.

GOSPODARSKE NOVICE

Na Bolgarskem pošljejo poljedelca v zapor, ako ne plača dolgov. Še prej pa je potrebno omeniti, da je na Bolgarskem poljedelstvo vsestransko podprto in organizirano. Poglejmo samo železniške vozove BDŽ, ki vozijo žlahtne in lepo pakovane kmetijske in povrtninske pridelke v Nemčijo.

Izboljšanje balkanskega poljedelstva. Nemški strokovnjak dr. E. Wagemann je priobčil v Berliner Börsenzeitung zanimiv članek o balkanskem poljedelstvu. Pravi, da in koliko se bi to še dalo izboljšati v korist ljudstva in teh držav. Izboljšati bi bilo treba tehniko proizvodnje in gledati pri tem na pridelke, ki jim je odprt trg inozemstvu (tobak, lan, konoplja, sladkorna repa, mak, sončnice, ricinus, bombaž, grozdje, povrtnina itd.). Pa tudi žitne vrste bi se povečale in njihova pridelava ocenila, če bi se uvedla smotrnost. To je vse res in lepo. Res je namreč, da je mnogo krajev, kjer poljedelci najbolj primitivno stregajo zemlji, ker ni ne gnoj, ne orodja in ne potrebnega znanja. Ta zemlja bi rodila mnogo več, če bi ji znali streči in jo izkoristiti. Ponekod na jugu naše zemlje bi bili lahko celi paradizi, če bi bil v kraju agronom in hodil od hiše do hiše ter učil. Zalibog pa je danes tako, da kmetijski sin dovrši visoko šolo za kmetijstvo, potem pa išče službe v Ljubljani na Aleksandrovi cesti, v Zagrebu na Ilici in v Beogradu na Terazijah ali pa piše revnim slovenskim kmetom kolosalne članke, kako naj sejejo in delajo na teh odorih, kjer bi uspevale najbolj še planinske rože.

Pridelki jih dušijo. Bogastvo jih duši, bi lahko rekli za svet južne Amerike. Uresničuje se to, kar smo pričakovali, namreč, da ne bo šlo dolgo, da bi Amerika ne hotela ali ne mogla uvažati pridelkov v Evropo. Tam pridelajo ogromno, zato morajo prodati, če ne, bi se v pridelkih zadušili. Smisel njihovega pridelovanja je le v tem, da trgujejo in prodajajo, da lahko druge stvari kupijo. Evropa bo morala torej na vsak način zopet kupovati, če ne, jo bodo v to prisilili. Nekaj časa blokade že uspevajo, toda le toliko, kolikor časa to vzdržijo na obeh straneh zapore. Brazilija že predlaga vzpostavitev svobodne brazilske luke na Portugalskem.

Za znižanje cen. Končno so mnogi le uvideli, da se z gonjo zviševanja plač radi draginje ne pride nikamor, nego da se s tem pomaga vzdrževati in dvigati draginjo. Vsak namreč ve, da je bil prej na boljšem. Predlagali bodo baje sedaj znižanje cen. Ko bodo cene znižane na prvotno višino, bodo šele predlagali zvišanje plač, kajti šele takrat bo imel od zvišanja koristi človek.

NOVICE opomini iz sodobnega življenja

Vojna. Izmed vseh listov na svetu mi najmanj pišemo o vojni, četudi je že zavzela obseg, da se sam vrag spozna! Da ne bo kdo čez sto let očital kronistu, da je hodil po svetu kakor norec po paradizu, naj zopet malo omenimo o tem poslu. Po padcu Poljske, Norveške, Nizozemske, Danske, Luksemburga, Belgije in Francije, ki jih je premagala in zasedla Nemčija, je ostala samo Anglija. Anglija se bori tako rekoč proti vsemu svetu sama, ker je tudi Italija z Nemčijo na fronti in ker je tudi Japonec s tema dvema. Španija se je približala osi Rim-Berlin tako daleč, da Anglija z njo ne more računati drugače kot z državo, ki so ji Angleži priljubljeni kakor grgranje žeblicev. Romunija se je prilagodila Nemčiji, potem ko so jo oščipali za Besarabijo Rusi in Madžari za Sedmograsko, malo pa Bolgari za Dobrudžo — to pa brez vojne. Druge države, kar jih je še v Evropi, so mirne, ker je mir pameten in koristen, kar bodo kmalu gotovo tudi drugi uvideli. Amerika voli predsednika, Rusija pa vse zanika, kar kdo piše o njej. Anglež se torej enkrat tepe sam, česar še nikoli ni storil. Gre menda

trda, toda da do sedaj ni bil mogoč vdor na njegov otok, je le angleška zasluga. Angleži se borijo z zavestjo, da gre za njihov imperij, zato ga branijo tako žilavo. — Konec vojne je sedaj že viden. Mi ga bomo kar izdali, četudi je še vojaška tajna: Mir bodo sklenili; datum je odvisen od volje ljudi. Potem bodo popravljali škodo in celili rane. Dolgo bo minilo, da bodo stomilijoni ljudi, ki trpijo v vojni, zopet lahko mirno in srečno živeli, kakor so do začetka vojne. Dolgo bo minilo, da se bo škoda poravnala. Zagotovila bomo slišali, da se ljudje nikoli več ne bodo zmerjali in topli, svete alianse bodo sklepali, potem bo pa morda še kaka bolezen, padec morale in navdušeni govori za obnovo človeka vrednega življenja. Obema taboroma v vojni želimo, da bi jima kmalu zmanjkalo vojne in da bi srečno in močno nastopila s svojimi velikimi silami za blagor človeštva na zemlji.

MALO KOZMETIKE

Lepota — sad redne dnevne nege

Higiena ima velik vpliv na način življenja naprednega človeka in njegovo smer. V znamenju higijene stoji tudi ideal lepote današ-

Naš ligaš »Bratstvo«
v sedanjih postavi

ima veliko izgledov za odlični »placement« v slovenski ligi. Do sedaj si je sicer priboril šele 7. mesto med slovenskimi klubi, toda žoga je okrogla. Želimo več sreče!

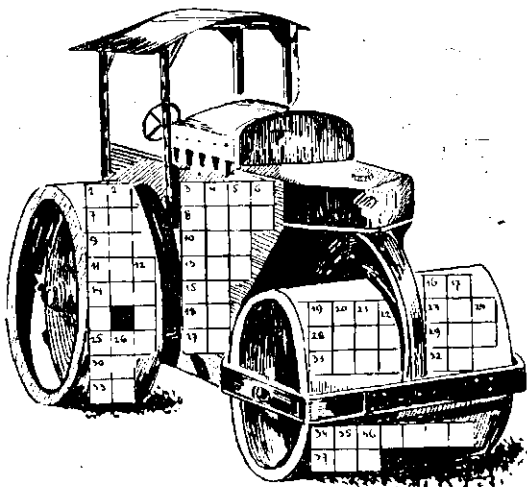

Gradbeni les se je v Egiptu podražil za 300 %. To je že ogromna podražitev. Naših ljudi je tam nad 4000, samo Slovencev okrog 2000. Mnogo Slovencev se bavi v Egiptu prav s tesarsko in gradbeno stroko. Seveda bodo sedaj gotovo skrečili gradnje iz lesa, ker je gotovo železo cenejšo.

Povečanje taks za prevoz skozi Sueški kanal bodo uvedli Angleži. Vprašali bi le, kako to, da so se na to spomnili šele sedaj. Mi tudi ne verjamemo, da je med Italijo in Anglijo res toliko sovraštva, da je potrebna vojna, kajti kdo je bolj ministriral Italiji v abesinski vojni kakor prav Angleži, druge države pa so silili na gospodarske represalije proti tej državi, četudi jim Italija ni storila nič hudega.

ZANKE IN UGANKE

KRIŽANKA »CESTNI VALJAR«

Vodoravno: 1. pritrdilnica, 3. naziv matere, 7. nemški zaimek, 8. konec očenaša, 9. egiptovsko božanstvo, 10. druga beseda za izrek, 11. reka v Bosni, 13. žensko ime, 14. hrvatski zaimek, 15. pogojnik, 16. del voza, 18. isto kot 16. vod., 19. igralna karta, 23. inštrument, 25. rastlina, 27. zemljepisni pojm, 28. azijska država, 29. hrvatski kazalnik, 30. isto kot 7. vod., 31. naslov znane slovenske pesmi, 32. romanski spolnik, 33. beseda rabljena na Primorskem, 34. kraj pri Jesenicah, 37. moško ime.

Navpično: 1. mesto v Palestini, 2. prostor za rokoborbo, 3. mesto na Štajerskem, 4. drag kamen, 5. muslimansko sveto mesto, 12. svetopisemska oseba, 16. star denar, 17. jugoslovanska reka, 19. perzijski kralj, 20. naplavo, 21. jaz te pa imam tako zelo..., 22. reka v Rusiji, 26. vrsta papige, 34. francoski zaimek, 35. predlog, 36. pogojnik.

Rešitev križanke »GRABILEC« v številki 21.

Vodoravno: 1. sk. 4. ave. 5. sos. 7. Amor. 8. Etna. 10. kreda. 11. plavž. 13. Hvar. 14. Sahara. 16. variti. 18. oral. 19. Rakek. 20. al. 21. Ana. 22. bar.

Navpično: 1. svod. 2. keramika. 3. kotlar. 4. Amerika. 5. sepso. 6. snaha. 7. arara. 9. Avala. 10. kvar. 12. žr. 13. hv. 15. as. 17. ten.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Domače besede v kovinarstvu. Na vprašanje, zakaj nič več ne priobčujemo rubrike domačih izrazov, sporočamo, da je sedaj to delo prevzel posebni odbor. Ta odbor bo smiselno uredil strokovna poimenovanja. S priobčevanjem bomo pričeli po novem letu.

Razna obvestila in zahvale, ki bi bile podvržene inseratnim taksam in se v drugih listih računajo, morajo v našem listu izostati, dokler naš list ni prijavljen za inseratni del. Toliko v vednost tistim, ki so poslali podobne stvari na uredništvo.

ZA NAŠE GOSPODINJE

Nekaj zanimivega o kislem zelju

Naše kislo zelje je dobro znano na svetovnem trgu. Je pa to hrana, ki jo mi mnogo premalo spoštujemo. Bržčas zato, ker jo imamo doma. Če bi morali kislo zelje uvažati, bi bilo pa tudi za nas specialiteta, tako kot je v Ameriki, v Franciji in v Egiptu. Znano nam je iz zgodovine, da je znameniti Cook v XVIII. stoletju vzel na svojo triletno pomorsko vožnjo s seboj 60 sodov kislega zelja. On sam je temu pripisoval, da je ostala njegova posadka zdrava.

Surovo kislo zelje, ki ni predolgo kisano, vsebuje mnogo vitaminov, ki se ohranijo rajši v kislem stanju kakor pa pri nekislem vlažnem zelju. Težko prebavne jedi, kot so stročnice, svinjsko meso itd., prenese naše telo posebno dobro s kislim zeljem. Naši predniki in tudi mnogi izmed nas niti vedeli nismo, zakaj se kislo zelje ravno k stročnicam in svinjskemu mesu tako poda, pa smo ga uživali dosedaj nezavedno. Prav tako servirajmo kislo zelje vedno tudi h grahovemu pireju. Kislina zelja vpliva razkrajajoče na stanice stročnic in tako pospešuje prebavo.

Zato, praktične gospodinje, pripravljajte čim pogosteje svoji družini solato iz svežega kislega zelja. Kadar pa ga kuhate, ga odložite eno tretjino na stran, ga drobno zrežite in dodajte nazadnje kuhanemu zelju.

Višnjevo zelje

Razbelimo 12 dkg masti in dodamo 4 dkg sladkorja. Ko ta zarumeni, drobno sesekljamo 1 dkg čebule, 1 in pol kilograma višnjevega zelja, katerega ožmemo in osolimo in dodamo še na lističe zrezano jabolko. To nekaj časa pražimo, potem pa prilijemo nekaj vode ali goveje juhe, in pražimo, da se zelje zmehča. Potem ga potresemo z moko in zopet nekaj časa pražimo, pri čemer pridenemo tudi eno osminko litra rdečega vina in žlico kisa.

Zeljate pečenice

Kislo zelje dobro zrežemo, primešamo 2 jajci, drobtinice, na masti oprazeno čebulo in ovseno moko. Iz tega napravimo okrogle, trdne pečenice in jih v kozici spečemo.

Pečeno kislo zelje

Je jako okusno, vendar pri nas še premalo poznano. Priporočljivo je zlasti za vegetarijance.

Pripravimo ga pa takole: Kislo zelje vložimo v poseben model (kot za kipnik), polijemo z raztepenim jajcem, posujemo s sirom in prepečemo. K temu lahko pridamo solato in krompir.

Pasteta iz kislega zelja

Gotovo tudi nekaj novega za naše gospodinje.

Naredile jo boste pa takole:

V modelu razvlecite testo in vlagajte izmenoma plast za plastjo skuhanega zelja in krompirjevih kolesc. Povrhu polijte z raztepenim jajcem in zopet pokrijte s testom. Nazadnje pomžite pasteto z rumenjkom in pecite pol ure v zelo vroči pečici.

Kako perem z novim sredstvom

Poročila o poskusih s Čistinitom in do sedaj doseženi rezultati pričajo, da smo vendarle dobili vsestransko ustrezajoče sredstvo za čiščenje in pranje volnenih in svilenih tkanin. Čistinit upravičeno vzbuja zanimanje naših gospodinj, ker je to edino do sedaj poznano sigurno sredstvo. Naše gospodinje, ki so tako sredstvo že dolgo pogrešale, bodo z veseljem posegle po tem sredstvu ter ga uvedle v svojem gospodinjstvu.

Neka gospodinja nam sporoča:

»Kupila sem steklenico Čistinita in ker sem bila v dvomu o učinkovitosti nepoznanega sredstva, sem se odločila najprej za poizkus na stari moški obleki, ki sem jo že prej poskušala oprati z raznimi drugimi sredstvi, a nikdar s pravim uspehom. Obleko sem namočila v mlačni vodi, a ker nisem opazila, da je

žep v suknjiču raztrgan in da je zašel tobačni prah med blago in podlogo, se mi je pripetila še ta nesreča, da je postal spodnji del suknjiča ves rumen od tobačne raztopine. Brž sem odparala podlogo, odstranila mokri tobak ter obleko na mizi temeljito skrtčila z raztopino Čistinita in mlačne vode — postopoma del za delom. Od tobaka umazane dele blaga sem odrgnila tudi na drugi strani. Nato sem obleko v dveh vodah preplaknila, rahlo ožela in jo zavila v staro rjuho ter jo šele nato posušila na zraku. Ko je bila obleka suha, je bilo moje začudenje naravnost brezmejno. Blago je bilo mehko brez vsakih madežev, izginili so celo stari madeži od črnila in masti, barva je dobila sijaj kot pri novi obleki. Ko je bila zlikana, mož ni mogel verjeti, da je to ona njegova obleka, ki jo je že pred 18 meseci odložil, ker jo ni mogel v takem stanju več nositi. Čistinita kar ne morem dovolj toplo priporočiti in bi nikdar ne verjela, kaj vse se da z njim doseči, če bi sama ne poizkusila.« (Naslov gospodinje je na razpolago v uredništvu.)

Ta zanimiv rezultat je povsem naraven. Čistinit ne vsebuje mila, ki tvori z apnencem iz trde vode neraztopljivo spojino, ki jo tudi večkratno izplakovanje ne more odpraviti. Tkanina ostane trda in neprodorna za vlago in zrak. Pri pranju s Čistinitom pa ni nobenih usedlin, zato ostane tkanina mehka, prožna in prodirna.

Vsak pa naj poizkusi sam in se prepriča. Taka je najboljša ugotovitev.

ZA DOBRO VOLJO

Pri tehničnem ravnatelju

Pri tehničnem ravnatelju se pritožuje gospodična:

»Gospod ravnatelj, gospod knjigovodja me je hotel poljubiti.«

Ravnatelj zaposlen: »Dobro, dobro. Vsega vendar ne morem napraviti sam.«

Moderne neveste

Oče k snubcu: »In moja hčerka kuha ravno tako dobro, kakor igra klavir.«

Snubec: »Nič ne de. Saj lahko jeva v restavraciji.«

Gospod poslovođa na obisku

Gospodinja igra na klavirju in ga vpraša: »Ali ste kaj muzikalični?«

Gospod: »O, da, zelo!«

Gospodinja: »Ali uganete, kaj sem sedaj igrala?«

Gospod: »Klavir.«

Najemnik in gospodinja

Najemnik sobe: »No, če ne najdem kaj boljšega, bom vzel sobo.«

Gospodinja: »Prav, če ne pride kaj boljšega, vas bom tudi vzela.«

Zaročenca naročita pohištvo, seveda na odplačevanje v večnost.

Zenin vpraša mojstra: »Gospod mojster, ali bo kmalu gotovo pohištvo?«

Mojster: »Bo že, bo že.«

Zenin: »Kdaj pa? Ali je les že pripravljen?«

Mojster: »Seveda je, le kosi še žvižgajo na njem.«

Gospodinja se predstavi nova kuharica.

»Vaša izpričevala so zelo lepa«, pripomni gospodinja. »Sedaj mi pa povejte, zakaj ste odšli iz zadnje službe.«

Kuharica: »Gospod mi je rekel 'mucka', in gospa pa muck ne mara.«

V hotelu

»Na pomoč! Na pomoč! Vrtar, kje ste?«

»Tu sem, gospa! Kaj pa želite?«

»V moji sobi sta dva tujca. Vrzite, prosim, enega ven!«